

De Stelling van Amsterdam het sterkste bastion tegen windturbines

De [Werelderfgoed Conventie](#) (Stockholm, 1972) borgt de bescherming van cultureel en natuurlijk erfgoed dat wordt beschouwd als onvervangbaar, uniek en eigendom van de hele wereld. Er staan negen Nederlandse erfgoederen op de UNESCO-Werelderfgoedlijst, waaronder de Stelling van Amsterdam.

Nederland ratificeerde de Overeenkomst voor het werelderfgoed in 1992. Ieder land is zelf verantwoordelijk voor bescherming en behoud van de eigen monumenten.

Als de unieke status van een werelderfgoed verdwijnt, kan het door het Comité helemaal van de Werelderfgoedlijst worden verwijderd. Dit [gebeurde](#) één maal eerder met het werelderfgoed van het cultuurlandschap in het Elbedal.

Een monument wordt erkend op grond van een nominatiedossier samen met zo veel mogelijk informatie over het monument. Dit dossier moet onder andere gedetailleerde beschrijvingen bevatten van de unieke waarde van dit monument (bijvoorbeeld in vergelijking met soortgelijke monumenten elders in de wereld) en plannen die aantonen hoe het behoud van het monument is ingericht.

Werelderfgoed blijkt tourisme aan te trekken en is [daarmee](#) een belangrijke economische factor. [Zie ook](#) hier. Ter bescherming van zijn [erfgoed](#) heeft Nederland een [erfgoedwet](#) (2016). Deze borgt de bescherming van cultureel erfgoed. Het regelt de bescherming van gebouwen (rijks- of gemeentelijke monumenten), stads- of dorpsgezichten, van objecten/ensembles van de UNESCO-Werelderfgoedlijst en van archeologische monumenten (AMK-terreinen). Via deze wet heeft Nederland zich [verplicht](#) het werelderfgoed goed in stand te houden. Met uitzondering van het Fort bij Velsen (Rijksmonument) worden de objecten van de SvA zoals forten, nevenbatterijen en damsluizen als provinciaal monument beschermd via de Provinciale Monumentenverordening.

Een aantal van de nationale belangen uit de [Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte](#) (SVIR) ([alternatieve link](#)) wordt juridisch geborgd via het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro, 2011). In het [Barro](#) zijn in artikel 2.13 regels over erfgoederen van uitzonderlijke universele waarde opgenomen, waaronder over de SvA ([kaart](#) uit staatsblad):

Titel 2.13. Erfgoederen van uitzonderlijke universele waarde

Artikel 2.13.1. (algemeen)

In deze titel en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

Erfgoed van **uitzonderlijke universele waarde**: gebied als bedoeld in artikel 2.13.2;

Kernkwaliteiten: essentiële landschappelijke en cultuurhistorische kenmerken van een erfgoed van uitzonderlijke universele waarde.

Deze titel is van toepassing op gronden binnen de grenzen van de erfgoederen van uitzonderlijke universele waarde.

Artikel 2.13.2. (begrenzing)

Als erfgoed van uitzonderlijke universele waarde worden aangewezen:

Nieuwe Hollandse Waterlinie, waarvan de plaats indicatief geometrisch is vastgelegd in het GML-bestand bij dit besluit en is verbeeld op kaart 7;

Romeinse Limes, waarvan

Werelderfgoed De Stelling van Amsterdam, waarvan de geometrische plaatsbepaling is vastgelegd in het GML-bestand bij dit besluit en is verbeeld op kaart 7.

Bij verordening werken de desbetreffende provinciale staten de begrenzing van de erfgoederen, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a en b, geometrisch nader uit.

De door UNESCO benoemde 'Uitzonderlijke en Universele Waarde' (U UW) van de Stelling van Amsterdam is:

1. *Het unieke, samenhangende en goed bewaard gebleven, laat negentiende-eeuwse en vroeg twintigste-eeuwse hydrologisch en militair landschappelijk geheel, bestaande uit:*

- *een doorgaand stelsel van liniedijken in een grote ring om Amsterdam; sluizen en voor- en achterkanalen;*
- *forten, liggend aan accessen;*
- *inundatiegebieden;*
- *voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied);*
- *de landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;*

2. *Relatief grote openheid;*

3. *Groene en relatief stille ring rond Amsterdam.*

Zie [bron](#) : kopje dynamiek

Verantwoordelijkheid Provincies

De UNESCO-Werelderfgoedstatus heeft als doel behoud en ontwikkeling van de Uitzonderlijke Universele Waarde (U UW). De Provincies Noord-Holland en Utrecht zijn 'siteholder' van het UNESCO-Werelderfgoed Stelling van Amsterdam en de eerstverantwoordelijke overheid voor het behoud en beheer van de Stelling binnen haar grenzen. De provincie zorgt voor het beschermen en behouden van de U UW van het UNESCO-Werelderfgoed Stelling van Amsterdam en heeft een rol als regelgever, handhaver, coördinator en subsidiegever.

Alle objecten van de Stelling van Amsterdam hebben een monumentenstatus (provinciaal of rijks). Deze objecten zijn dus gehouden aan regelgeving en zijn vergunningplichtig bij eventuele wijzigingen of aantastingen. De U UW gaat over het behoud van de objecten van de Stelling van Amsterdam maar ook over het behoud van het voor de Stelling zo karakteristieke (open) landschap. Het behoud van het landschap rondom de Stelling van Amsterdam is geregeld via het ruimtelijk beleid. De regels die het Rijk in haar Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ontwikkeling (Barro) hierover heeft gesteld, zijn vertaald opgenomen in de structuurvisies van zowel de provincie Noord-Holland, alsook de provincie Utrecht. Gemeenten moeten bij het opstellen van bestemmingsplannen rekening houden met de in de Provinciale Verordening gestelde regels.

Zie [Leidraad Landschap en Cultuurhistorie](#) : kopje dynamiek

Wat is de bescherming van de werelderfgoedconventie waard?

In 2018 moest de aansluiting van windturbines op zee op het landelijke stroomnet gerealiseerd worden. Dit zou gebeuren middels een [transformator station](#) bij Beverwijk. Alleen lag de Stelling van Amsterdam daarvoor hinderlijk in de weg. Ingenieursbureau Arcadis kreeg de opdracht daar een mouw aan te passen. Hun [rapport](#), een MER: milieu effect rapportage, is illustratief voor de bescherming van erfgoed. Windturbines in het Geingebied behoeven een soortgelijke MER. Zonder MER geen windturbines.

Volgens de [Leidraad Landschap en Cultuurhistorie](#) dienen in het bestemmingsplan regels te worden opgenomen ten behoeve van het behoud of versterking van de kernkwaliteiten van de erfgoederen van de uitzonderlijke universele waarde zoals die daarin worden beschreven:

Artikel 22 Ontwikkelingen binnen UNESCO-erfgoederen

1. Een bestemmingsplan mag uitsluitend voorzien in nieuwe functies en uitbreiding van de bebouwing van bestaande functies binnen de gebieden als bedoeld in artikel 20 voor zover deze de kernkwaliteiten van de erfgoederen met uitzonderlijke universele waarde behouden of versterken, als bedoeld in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie zoals genoemd in artikel 15 en in bijlage 1 bij deze verordening.
2. In aanvulling op het gestelde in het eerste lid bevat het bestemmingsplan geen bestemmingen en regels die voorzien in:
3. Een grootschalige stads- of dorpsontwikkelingslocatie of glastuinbouwlocatie dan wel een grootschalig bedrijventerrein of infrastructuurproject;
4. Een project dat, of een activiteit die de uitgewerkte Uitzonderlijke Universele waarden van het Unesco-erfgoed van uitzonderlijke universele waarden “De Beemster”, “De Stelling van Amsterdam”, de “Amsterdamse grachtengordel” of de “Nieuwe Hollandse Waterlinie”, aantast of doet verdwijnen.
5. Artikel 5a, artikel 5c en artikel 15 zijn van overeenkomstige toepassing.
6. In afwijking van het tweede lid, onderdeel a, kan een bestemmingsplan hierin wel voorzien indien:
7. Er sprake is van een groot openbaar belang;
8. Er voldoende maatregelen worden getroffen om de nadelige effecten van de ontwikkeling op het behoud of de versterking van de uitgewerkte kernkwaliteiten te mitigeren of te compenseren;
9. Het bestemmingsplan in overeenstemming is met artikel 5a of artikel 5c;
10. Het bestemmingsplan in overeenstemming is met de kwaliteitseisen zoals opgenomen in artikel 15 van deze verordening en;
11. Er geen reële andere mogelijkheden zijn.
12. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen ten aanzien van de wijze waarop compensatie als bedoeld in het vierde lid plaatsheeft.

Bron: [rapportage Arcadis](#) pag. 17

Stellingzone

De gehele Stelling van Amsterdam (begrensd als UNESCO-werelderfgoed) is Stellingzone. De Stellingzone vormt het samenhangend geheel tussen de verdedigingswerken en het landschap. Ook voormalige inundatiegebieden maken deel uit van de Stellingzone. Voor deze Stellingzone geldt als specifiek beleid:

Behoud van nog bestaande zichtlijnen tussen de forten en doorzichten op de forten;
Openhouden van schootscirkels rond de forten in de nog open landschappen;
Behoud van bestaande accessen. Dit zijn de plaatsen waar de hoofdverdedigingslijn werd doorsneden door dijken, kanalen, spoorlijnen en wegen.

Kernzone

De kernzone wordt gevormd door de hoofdverdedigingslijn en de schootscirkels rond de forten. De hoofdverdedigingslijn en de schootscirkels rond de forten zijn belangrijke elementen in het Stellinglandschap. De hoofdverdedigingslijn markeert de grens aanval-verdediging en tevens de grens van de inundaties. De schootscirkel is een cirkel van 1000 meter rond een fort. De kernzone is als volgt begrensd:

1. Hoofdverdedigingslijn: 100 meter aan de aanvalszijde en 100 meter aan de verdedigingszijde;
2. Schootscirkels rond de forten: cirkels van 1000 meter rond een fort.

Voor de Kernzone geldt als specifiek beleid:

Geen bebouwing toestaan in gebieden die nu nog open zijn;

Kleinschalige incidentele ontwikkelingen binnen de kernzone zijn alleen mogelijk als deze als doel hebben de ruimtelijke kwaliteit van de Stelling van Amsterdam te versterken. De ontwikkeling dient ingepast te zijn in het landschap en met respect voor zichtlijnen en mag niet leiden tot een **significant hoger geluidsniveau in de open ruimte en tot een significante aantasting van het groene en open landschap**;

- Op agrarische bouwblokken is aanpassing en vernieuwing van agrarische opstallen mogelijk, mits ingepast in het landschap en passend binnen het omgevingsbeleid;
- Verdichting van bestaande bebouwingslinten is toegestaan, mits passend in het landschap en de bestaande bebouwingsintensiteit van het lint;
- Voor bestaande bebouwing die afbreuk doet aan de open ruimte in de schootscirkel en de zone langs de hoofdverdedigingslijn geldt: kansen tot aanpassing benutten in het kader van een integrale herinrichting van het gebied, waarbij per saldo een verbetering van de ruimtelijke situatie ontstaat;
- Handhaving van de eenheid en herkenbaarheid van de Stellingdijken die specifiek voor de Stelling van Amsterdam zijn aangelegd.
- Een groene of blauwe zone rond de forten waarborgen op die plaatsen waar die nu nog aanwezig is;
- Stimuleren en ontwikkelen van blauwe functies die het contrast met de hoofdverdedigingslijn versterken of die (voormalige) inundatiegebieden in het landschap zichtbaar maken.

Voor deze Monumentenzone geldt het generieke beleid uit de Provinciale Ruimtelijke Verordening, Structuurvisie als ook het beleid conform de Monumentenwet c.q. de Provinciale Monumentenverordening. Dit komt samengevat neer op geen ontwikkelingen toestaan die het (UNESCO-) monument beschadigen, vernielen of ontsieren.

Stelling van Amsterdam: Outstanding Universal Value (OUV of U UW: uitzonderlijke universele waarde)

Het belang van de SvA als erfgoedsite is beschreven in de verklaring van uitzonderlijke universele waarde: Statement of Outstanding Universal Value (SOUV; ICOMOS 1996). Deze waarde vormt de basis voor de inschrijving van de site in het UNESCO Werelderfgoedregister en is in deze HIA het kader voor het beoordelen van de effecten van het project op het Werelderfgoed. De samenvattende beschrijving van SvA, de beschrijving van de authenticiteit en integriteit en de criteria op basis waarvan de SvA is ingeschreven als Werelderfgoed zijn hieronder opgenomen.

Samenvatting

De SvA is een complete ring van fortificaties gebouwd rond de stad Amsterdam en heeft een lengte van meer dan 135 kilometer. De SvA is gebouwd tussen 1883 en 1920 en bevat een ingenieus netwerk van forten. Ze vormen een uniek samenspel met het systeem van dijken, sluizen, kanalen en inundatiepolders. Het is een groots voorbeeld van een fortificatie gebaseerd op het principe van tijdelijke onderwaterzetting (inundatie).

Sinds de 16de eeuw heeft Nederland de kennis van hydrologische bouwkunde ingezet voor verdedigingsdoeleinden. Het gebied rond de forten is verdeeld in polders, elk met een eigen hoogte en omsloten met dijken. Elke polder had eigen inundatie middelen om onder water gezet te kunnen worden.

De diepte van de onderwaterzetting was de kritische succesfactor voor de SvA; het water moest te diep zijn om te kunnen doorwaden en tegelijkertijd ondiep genoeg om ervoor te zorgen dat het water niet bevaren kon worden. Het waterniveau werd geregeld door sluizen. Forten zijn gebouwd op strategische plekken waar wegen of spoorwegen de stelling kruisten (accessen). Deze waren zorgvuldig gesitueerd en lagen niet meer dan 3.500 meter van elkaar. Deze afstand is bepaald door de afstand die de artillerie in de forten kon overbruggen. De eerste forten van de SvA zijn gebouwd van baksteen, de latere zijn van beton.

De forten hebben een belangrijke betekenis gehad in de ontwikkeling van forten wereldwijd. Ze markeren de overgang van bakstenen forten van de Montelambert traditie, naar stalen en betonnen constructies. De stalen en betonnen constructies zijn op het hoogste niveau gebracht in de Maginotlinie en Atlantikwall fortificaties. De combinatie van vaste posities met de ontwikkeling van mobiele artillerie in de tussenliggende delen van de forten was eveneens vooruitstrevend.

Criteria

Criteria (ii): De SvA is een uitzonderlijk voorbeeld van een extensief en geïntegreerd verdedigingssysteem van de moderne periode. De stelling is behouden en bewaard gebleven sinds de bouw laat 19de eeuw en maakt onderdeel uit van een continue ontwikkeling van verdedigingswerken tot en met de laatste aanpassing net na WO II.

Criteria (iv): De forten zijn uitzonderlijke voorbeelden van een extensief en geïntegreerd verdedigingssysteem van de moderne periode, dat intact en goed geconserveerd is gebleven sinds de bouw laat 19de eeuw. Het illustreert de transitie van baksteenconstructie in de 19de eeuw naar beton in de 20ste eeuw. Deze transitie is een episode in de Europese geschiedenis die nog maar beperkt bewaard is gebleven.

Criteria (v): De SvA is een representatie van de vindingrijkheid en kunde van het Nederlandse watermanagement en de praktische toepassing ervan in de verdediging van de hoofdstad van het land.

Integriteit

De SvA en de individuele objecten zijn een compleet en geïntegreerd verdedigingssysteem. De verdedigingswerken zijn al vier decennia niet meer gebruikt voor militaire doeleinden. Omdat de omgeving van de stelling onder een militaire restrictieve zone viel, is de context van de stelling bewaard gebleven door de ruimtelijke planningsvoorwaarden. Het gebied is wel gevoelig voor toekomstige ontwikkeldruk vanwege de ligging. De ring van forten is een groep van met elkaar verbonden gebouwen en andere structuren, waarvan de homogeniteit en de positie op alle onderdelen tot op de dag van vandaag onveranderd en herkenbaar is gebleven. Zij vormen de hoofdverdedigingslinie samen met de dijken, hydrologische elementen, forten, batterijen en andere militaire bouwwerken en de structuur van het landschap.

Bron: [rapportage Arcadis](#) pag. 30

Conclusie Arcadis ([rapportage Arcadis](#) pag. 100)

De verwachting is dat ontwikkelingen met een gering effect onder bepaalde voorwaarden door UNESCO acceptabel kunnen worden binnen het Werelderfgoed. Ontwikkelingen met een matig effect zullen mogelijk niet te rechtvaardigen zijn, alleen onder strenge voorwaarden (nee tenzij). De voorwaarden zijn:

Nut en noodzaak van de beoogde ingreep aantonen;

Andere alternatieve opties beargumenteerd (zwaarwegend belang) uitsluiten;

Afstemming met ICOMOS om te komen tot een inpassing die maximaal rekening houdt met het behoud van de OUV.

Ontwikkelingen met een groot en zeer groot effect betekenen een **wezenlijk/fundamenteel** risico voor het Werelderfgoed. De inschatting is dat deze ontwikkelingen voor UNESCO in principe niet te rechtvaardigen zijn binnen het Werelderfgoed, zeker **wanneer andere opties beschikbaar** zijn (Land-id en cultuurhistorische projecten, 2015a en 2015b).

Gemeente De Ronde Venen, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer

Zij [steunen](#) de voordracht om van De Nieuwe Hollandse Waterlinie een werelderfgoed te maken. Het wordt tijd dat ze dat concreet maken. Ook voor waterschappen en het CDA Vianen en Nieuwegein steunen de voordracht.

Algemene Conclusie

De werelderfgoedstatus van de Stelling van Amsterdam verhindert het aldaar plaatsen van windturbines. Daarmee wordt het hele Geingebied onaantrekkelijk als zoekgebied wind.

Waarom tijd verliezen door deze optie er in te houden? De wereld wordt er niet groener van.

Waarom tourisme en landschap opofferen en het verlies van de werelderfgoedstatus riskeren?

Waarom verzaken aan onze opdracht van goed rentmeesterschap?

Sluit nu het Geingebied uit als zoekgebied wind.